

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 3 czerwca 2010 r.*

W sprawie C-484/08

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunal Supremo (Hiszpania) postanowieniem z dnia 20 października 2008 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 10 listopada 2008 r., w postępowaniu

Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid

przeciwko

Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc),

* Język postępowania: hiszpański.

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano (sprawozdawca), prezes izby, pełniący obowiązki prezesa pierwszej izby, E. Levits, C. Toader, M. Ilešić i J.J. Kasel, sędziowie,

rzecznik generalny: V. Trstenjak,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 10 września 2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid przez M. Merolę, avvocato, oraz J. Cadarsa Palau, abogado,
- w imieniu Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc) przez M.J. Rodríguez Teijeiro, procuradora, oraz przez L. Pinedę Salidą i M. Mateosa Ferresa, abogados,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez J. Lópeza-Medela Basconesa i M. Muñozą Pérezą, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lumme i J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu austriackiego przez E. Riedla, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandes, H. Almeida oraz P. Contreiras, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez E. Gippiniego Fourniera i W. Wilsa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 29 października 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- ¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29, zwanej dalej „dyrektywą”).

- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (zwaną dalej „Caja de Madrid”) a Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (hiszpańskim stowarzyszeniem odbiorców usług bankowych, zwanym dalej „Ausbanc”) w przedmiocie legalności klauzuli wprowadzonej przez Caja de Madrid do umów kredytowych o zmiennym oprocentowaniu zawieranych z jej klientami i przeznaczonych na zakup nieruchomości mieszkalnych.

Ramy prawne

Uregulowania Unii

- 3 Motywy dwunasty i dziewiętnasty dyrektywy stanowią:

„jednakże obowiązujące prawo krajowe pozwala jedynie na częściową harmonizację przepisów; [...] dyrektywa dotyczy w szczególności warunków umownych, które nie zostały indywidualnie wynegocjowane; państwa członkowskie w poszanowaniu postanowień traktatu [EWG] powinny mieć możliwość zapewnienia konsumentom wyższego poziomu bezpieczeństwa poprzez wprowadzenie przepisów prawa krajowego bardziej rygorystycznych niż przewidziane w [...] dyrektywie;

[...]

do celów [...] dyrektywy ocena nieuczciwego charakteru warunków nie będzie dotyczyła warunków określających główny przedmiot umowy oraz stosunku jakości towarów i usług do ich ceny; główny przedmiot umowy i stosunek jakości towaru do jego ceny może jednak być brany pod uwagę przy ocenie uczciwości innych postanowień umownych; [...]”.

4 Artykuł 3 dyrektywy przewiduje:

„1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

2. Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

Fakt, że niektóre aspekty warunku lub jeden szczególny warunek były negocjowane indywidualnie, nie wyłącza stosowania niniejszego artykułu do pozostałej części umowy, jeżeli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

Jeśli sprzedawca lub dostawca twierdzi, że standardowe warunki umowne zostały wynegocjowane indywidualnie, ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na nim.

3. Załącznik zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe”.

5 Artykuł 4 dyrektywy jest sformułowany następująco:

„1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy, do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”.

6 Artykuł 8 dyrektywy stanowi:

„W celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą”.

Uregulowania krajowe

- 7 W prawie hiszpańskim przed nieuczciwymi warunkami umów chroniła początkowo konsumentów Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (ogólna ustawa 26/1984 w sprawie ochrony konsumentów i użytkowników) z dnia 19 lipca 1984 r. (BOE nr 176 z dnia 24 lipca 1984 r.).
- 8 Ustawa 26/1984 została zmieniona przez Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (ustawę 7/1998 w sprawie ogólnych warunków umów) z dnia 13 kwietnia 1998 r. (BOE nr 89 z dnia 14 kwietnia 1998 r.), w drodze której transponowano dyrektywę 93/13 do prawa krajowego.
- 9 W ustawie 7/1998 nie dokonano jednak transpozycji art. 4 ust. 2 dyrektywy.

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu i pytania prejudycjalne

- 10 Z postanowienia odsyłającego wynika, że umowy kredytowe o zmiennym oprocentowaniu przeznaczone na zakup nieruchomości mieszkalnych zawierane między Caja de Madrid a jej klientami zawierają klauzulę pisemną, wprowadzoną wcześniej do umowy standardowej, na mocy której nominalna stopa oprocentowania przewidziana w umowie, zmieniająca się okresowo na podstawie uzgodnionej stopy referencyjnej, począwszy od pierwszej zmiany podlega zaokrągleniu do następnej jednej czwartej punktu procentowego (zwaną dalej „klauzulą zaokrąglania”).

- 11 W dniu 28 lipca 2000 r. Ausbanc wniosła powództwo o uchylenie przez Caja de Madrid klauzuli zaokrąglania we wspomnianych umowach oraz zaprzestanie jej stosowania w przyszłości. Wyrokiem z dnia 11 września 2001 r. Juzgado de Primera Instancia de Madrid uwzględnił powództwo, uznając, że klauzula zaokrąglania miała charakter nieuczciwy i z tego powodu była nieważna w świetle przepisów krajowych transponujących dyrektywę.
- 12 Caja de Madrid wniosła odwołanie od tego wyroku do Audiencia Provincial de Madrid, który w dniu 10 października 2002 r. wydał wyrok utrzymujący w mocy wyrok pierwszej instancji.
- 13 W dniu 27 listopada 2002 r. Caja de Madrid wniosła kasację od tego wyroku do Tribunal Supremo.
- 14 Zdaniem Tribunal Supremo klauzula zaokrąglania może stanowić istotny element umowy kredytu bankowego takiej jak w sprawie przed sądem krajowym. Uwzględniając, że art. 4 ust. 2 dyrektywy wyklucza, by ocena nieuczciwego charakteru warunków dotyczyła warunku odnoszącego się w szczególności do przedmiotu umowy, nieuczciwy charakter klauzuli takiej jak w sprawie przed sądem krajowym nie może co do zasady podlegać ocenie.
- 15 Tribunal Supremo zaznacza jednak również, że ze względu na to, iż Królestwo Hiszpanii nie dokonało transpozycji do swojego porządku prawnego wspomnianego art. 4 ust. 2, ustawodawstwo hiszpańskie poddaje takiej ocenie całą umowę.

16 W tych okolicznościach Tribunal Supremo postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy art. 8 dyrektywy [...] należy interpretować w taki sposób, iż państwo członkowskie może ustanowić w swoim ustawodawstwie, na korzyść konsumentów, ocenę nieuczciwego charakteru warunków, które są wyłączone spod takiej oceny na podstawie art. 4 ust. 2 [...] dyrektywy?
- 2) W konsekwencji, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy [...] w związku z art. 8 tej dyrektywy uniemożliwia państwu członkowskiemu ustanowienie w swoim ustawodawstwie, na korzyść konsumentów, oceny nieuczciwego charakteru warunków, które dotyczą »określenia głównego przedmiotu umowy« lub »relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług«, mimo iż są one wyrażone prostym i zrozumiałym językiem?
- 3) Czy jest zgodna z treścią art. 2 WE, art. 3 ust. 1 lit. g) WE i art. 4 ust. 1 WE taka wykładnia art. 8 i 4 ust. 2 [...] dyrektywy, która zezwala państwu członkowskiemu na dokonywanie sądowej kontroli nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowach zawieranych z konsumentami i sporządzonych w sposób jasny i zrozumiały, które określają główny przedmiot umowy lub relację ceny i wynagrodzenia do dostarczanych w zamian towarów lub usług?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

- 17 Ausbanc, rząd hiszpański i Komisja Wspólnot Europejskich podważają dopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym ze względu na to, że nie jest ono przydatne do rozstrzygnięcia sporu zawisłego przed sądem odsyłającym. Podnoszą oni w tym względzie, że sporna klauzula zaokrąglania nie dotyczy głównego przedmiotu umowy, o której mowa w postępowaniu przed sądem krajowym, lecz stanowi jej element dodatkowy, wobec czego art. 4 ust. 2 dyrektywy nie ma zastosowania do sporu przed sądem krajowym.
- 18 W tym względzie należy przypomnieć najpierw, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach postępowania, o którym mowa w art. 267 TFUE, opartego na wyrażonym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ocena stanu faktycznego sprawy oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego należą wyłącznie do sądu krajowego. Tak samo jedynie do sądu krajowego, przed którym zawiśł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne użycie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, które zadaje Trybunałowi. W konsekwencji, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa wspólnotowego, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (wyroki: z dnia 12 kwietnia 2005 r. w sprawie C-145/03 Keller, Zb.Orz. s. I-2529, pkt 33; z dnia 18 lipca 2007 r. w sprawie C-119/05 Lucchini, Zb.Orz. s. I-6199, pkt 43; a także z dnia 11 września 2008 r. w sprawie C-11/07 Eckelkamp i in., Zb.Orz. s. I-6845, pkt 27, 32).

- 19 Tym sposobem, chociaż Trybunał orzekł, że w szczególnych okolicznościach powinien zbadać okoliczności, w jakich sąd krajowy kieruje do niego wniosek, aby zweryfikować swoją własną kompetencję (zob. podobnie wyroki: z dnia 16 grudnia 1981 r. w sprawie 244/80 Foglia, Rec. s. 3045, pkt 21; z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie C-314/08 Filipiak, Zb.Orz. s. I-11049, pkt 41), odmowa udzielenia odpowiedzi na pytanie prejudycjalne zadane przez sąd krajowy jest możliwa w szczególności jedynie wtedy, gdy poddany wykładni Trybunału przepis unijny w sposób oczywisty nie może mieć zastosowania (zob. wyroki: z dnia 5 grudnia 1996 r. w sprawie C-85/95 Reisdorf, Rec. s. I-6257, pkt 16; z dnia 1 października 2009 r. w sprawie C-567/07 Woningstichting Sint Servatius, Zb.Orz. s. I-9021, pkt 43).
- 20 Taki przypadek nie zachodzi w niniejszej sprawie.
- 21 W postanowieniu odsyłającym Tribunal Supremo zastanawia się bowiem nad zakresem obowiązków spoczywających na państwach członkowskich na podstawie dyrektywy odnośnie do zakresu kontroli sądowej nieuczciwego charakteru niektórych warunków umów, które zdaniem tegoż Tribunal Supremo objęte są art. 4 ust. 2 dyrektywy.
- 22 Chociaż to stanowisko Tribunal Supremo nie jest podzielane przez wszystkie strony, nie wydaje się, a przynajmniej nie jest oczywiste, by ten przepis dyrektywy nie mógł mieć zastosowania w postępowaniu przed sądem krajowym.
- 23 W tych warunkach należy stwierdzić, że Trybunał jest właściwy do orzeczenia w przedmiocie pytań prejudycjalnych skierowanych doń przez sąd krajowy i że w konsekwencji wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym należy uznać za dopuszczalny.

Co do istoty

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- ²⁴ W dwóch pierwszych pytaniach, które należy rozpatrzyć wspólnie, sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy stoją na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie przewidziało w swoim porządku prawnym na korzyść konsumentów kontrolę nieuczciwego charakteru warunków umowy obejmującą określenie głównego przedmiotu umowy lub relację ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, mimo iż warunki te są sformułowane w prosty i zrozumiały sposób.
- ²⁵ Caja de Madrid twierdzi, że art. 8 dyrektywy nie pozwala państwom członkowskim na wprowadzenie w drodze przepisów transponujących lub na utrzymanie w przypadku braku takich przepisów uregulowania krajowego sprzecznego z art. 4 ust. 2 dyrektywy. Przepis ten bowiem w sposób wiążący ogranicza zakres zastosowania systemu ochrony przewidzianego w dyrektywie, wyłączając w ten sposób jakąkolwiek możliwość wprowadzania odstępstw od niego przez państwa członkowskie, nawet w celu ustanowienia uregulowania krajowego bardziej korzystnego dla konsumentów.
- ²⁶ Natomiast inni zainteresowani, którzy przedstawili swoje uwagi, twierdzą, że art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy nie sprzeciwiają się tej możliwości. Uważają oni, że przyjęcie lub utrzymanie takiego uregulowania krajowego podlega kompetencji państw członkowskich ustanawiania w dziedzinie regulowanej dyrektywą bardziej rygorystycznych mechanizmów ochrony konsumentów.

- 27 W celu odpowiedzi na zadane pytania należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wprowadzony w dyrektywie system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na warunki umowy, na które nie ma wpływu, zredagowane wcześniej przez przedsiębiorcę (wyroki: z dnia 27 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych od C-240/98 do C-244/98 *Océano Grupo Editorial i Salvat Editores*, Rec. s. I-4941, pkt 25; z dnia 26 października 2006 r. w sprawie C-168/05 *Mostaza Claro*, Zb.Orz. s. I-10421, pkt 25).
- 28 Niemniej, jak wyraźnie wskazuje motyw dwunasty dyrektywy, w dyrektywie dokonano jedynie częściowej i minimalnej harmonizacji przepisów krajowych dotyczących nieuczciwych warunków umownych, przyznając jednocześnie państwom członkowskim możliwość zapewnienia konsumentom wyższego stopnia ochrony niż przewidziany w dyrektywie.
- 29 Tak oto art. 8 dyrektywy przewiduje formalnie, iż państwa członkowskie mają możliwość „przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej [...] dyrektywą” „w celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta”.
- 30 Należy zatem zbadać, czy zakres art. 8 dyrektywy obejmuje całość uregulowanej w niej dziedziny, a w konsekwencji jej art. 4 ust. 2, czy też – jak utrzymuje *Caja de Madrid* – ten ostatni przepis jest wyłączony z zakresu zastosowania art. 8.
- 31 W tym względzie należy stwierdzić, że art. 4 ust. 2 dyrektywy przewiduje jedynie, że „ocena nieuczciwego charakteru” nie dotyczy warunków, o których mowa w tym przepisie, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

- ³² Z samego brzmienia art. 4 ust. 2 dyrektywy wynika więc, że – jak stwierdziła rzecznik generalna w pkt 74 opinii – nie można uznać tego przepisu za ustalający przedmiotowy zakres zastosowania dyrektywy. Wręcz przeciwnie, ponieważ wszystkie warunki, o których mowa w art. 4 ust. 2, objęte są dziedziną uregulowaną w dyrektywie, nie podlegają one ocenie ich nieuczciwego charakteru wyłącznie w przypadku, gdy właściwy sąd krajowy na podstawie badania indywidualnego miałby uznać, że zostały sformułowane przez sprzedawcę lub dostawcę prostym i zrozumiałym językiem.
- ³³ Ponadto z orzecznictwa Trybunału wynika, że art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy razem wzięte określają ogólne kryteria umożliwiające ocenę nieuczciwego charakteru warunków umownych objętych przepisami dyrektywy (zob. podobnie wyroki: z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie C-478/99 Komisja przeciwko Szwecji, Rec. s. I-4147, pkt 11, 17; z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie C-237/02 Freiburger Kommunalbauten, Rec. s. I-3403, pkt 18, 19, 21).
- ³⁴ W tej samej perspektywie art. 4 ust. 2 dyrektywy – jak wskazała rzecznik generalna w pkt 75 opinii – ma wyłącznie ustalić warunki i zakres kontroli treści warunków umownych, które nie były przedmiotem indywidualnych negocjacji i opisują podstawowe świadczenia w umowach zawartych między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem.
- ³⁵ Wynika z tego, że warunki, o których mowa w art. 4 ust. 2, są jak najbardziej objęte dziedziną regulowaną w dyrektywie i że w konsekwencji jej art. 8 stosuje się również do art. 4 ust. 2.

- 36 Wniosku takiego nie mogą podważać argumenty Caja de Madrid, jakoby w szczególności z wyroku z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-144/99 Komisja przeciwko Niderlandom, Rec. s. I-3541, miało wynikać, iż art. 4 ust. 2 dyrektywy ma charakter bezwzględny i wiążący dla państw członkowskich, wobec czego nie mogą one powoływać się na art. 8 dyrektywy w celu przyjęcia lub utrzymania w krajowych porządkach prawnych przepisów, które mogłyby zmieniać zakres tego przepisu.
- 37 W tym względzie wystarczy zaznaczyć, że argumenty te wynikają z błędnego odczytania wspomnianego wyroku. W wyroku tym Trybunał orzekł, że Królestwo Niderlandów uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy dyrektywy nie z powodu braku transpozycji art. 4 ust. 2, lecz wyłącznie z powodu dokonania transpozycji niepełnej, w wyniku czego uregulowania krajowe nie mogły doprowadzić do osiągnięcia celów określonych w tym przepisie.
- 38 Uregulowania te wyłączały bowiem jakąkolwiek możliwość kontroli sądowej warunków określających podstawowe świadczenia w umowach zawartych między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem, nawet jeżeli ich sformułowanie było niejasne i niejednoznaczne, w wyniku czego konsument nie miał żadnej możliwości podniesienia nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego określenia głównego przedmiotu umowy oraz relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług.
- 39 W konsekwencji z ww. wyroku w sprawie Komisja przeciwko Niderlandom w żaden sposób nie może wynikać, iż Trybunał uznał, że art. 4 ust. 2 dyrektywy stanowił przepis bezwzględnie obowiązujący i wiążący, który powinien być transponowany jako taki przez państwa członkowskie. Wręcz przeciwnie, Trybunał ograniczył się do orzeczenia, że dla konkretnego zapewnienia celów ochrony konsumentów określonych w dyrektywie każda transpozycja wspomnianego art. 4 ust. 2 powinna być pełna, wobec czego zakaz dokonywania oceny nieuczciwego charakteru warunków dotyczy wyłącznie tych, które zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

- 40 Z całości powyższych rozważań wynika, że nie można uniemożliwiać państwom członkowskim utrzymania lub przyjęcia w całej dziedzinie regulowanej w dyrektywie, w tym art. 4 ust. 2, przepisów bardziej rygorystycznych niż przewidziane w samej dyrektywie, pod warunkiem że mają one na celu zapewnienie wyższego stopnia ochrony konsumenta.
- 41 Jeżeli chodzi o uregulowanie hiszpańskie, którego dotyczy postępowanie przed sądem krajowym, należy zaznaczyć, że jak wynika z akt przedłożonych Trybunałowi, w ustawie 7/1998 nie dokonano transpozycji do prawa krajowego art. 4 ust. 2 dyrektywy.
- 42 Wynika z tego, że w hiszpańskim porządku prawnym – jak zaznacza Tribunal Supremo – sąd krajowy w każdej sytuacji w ramach sporu dotyczącego umowy zawartej między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem może dokonać oceny nieuczciwego charakteru warunku, który nie był negocjowany indywidualnie, dotyczącego w szczególności głównego przedmiotu tej umowy, nawet w przypadkach, w których warunek ten został sformułowany wcześniej przez sprzedawcę lub dostawcę prostym i zrozumiałym językiem.
- 43 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że przewidując możliwość pełnej kontroli sądowej nieuczciwego charakteru warunków takich jak wskazane w art. 4 ust. 2 dyrektywy, przewidzianych w umowie zawartej między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem, sporne uregulowanie hiszpańskie pozwala zgodnie z art. 8 dyrektywy zapewnić konsumentowi wyższy stopień ochrony niż ustanowiony w dyrektywie.
- 44 W świetle tych rozważań na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, że art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy należy interpretować w ten sposób, iż nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, takiemu jak będące przedmiotem postępowania

przed sądem krajowym, które zezwala na kontrolę sądową nieuczciwego charakteru warunków umowy dotyczących określenia głównego przedmiotu umowy lub relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, nawet jeżeli są one wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

W przedmiocie pytania trzeciego

⁴⁵ W pytaniu trzecim sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 2 WE, art. 3 ust. 1 lit. g) WE i art. 4 ust. 1 WE stoją na przeszkodzie takiej wykładni art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy, zgodnie z którą państwa członkowskie mogą przyjąć uregulowanie krajowe, które zezwala na kontrolę sądową nieuczciwego charakteru warunków umownych dotyczących określenia głównego przedmiotu umowy lub relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczanych w zamian towarów lub usług, nawet jeżeli warunki te są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

⁴⁶ Jeżeli chodzi o art. 2 WE i art. 4 ust. 1 WE, wystarczy stwierdzić, że zgodnie z utrwalonym orzecnictwem postanowienia te określają ogólne cele i zasady i stosują się z konieczności w związku z odpowiednimi rozdziałami traktatu WE wdrażającymi te zasady i cele. Skutkiem samych tych postanowień nie może więc być ustanowienie ciążących na państwach członkowskich jasnych i bezwarunkowych obowiązków prawnych (zob. podobnie w odniesieniu do art. 2 WE wyrok z dnia 24 stycznia 1991 r. w sprawie C-339/89 *Alsthom Atlantique*, Rec. s. I-107, pkt 9, a w odniesieniu do art. 4 ust. 1 WE wyrok z dnia 3 października 2000 r. w sprawie C-9/99 *Échirolles Distribution*, Rec. s. I-8207, pkt 25).

⁴⁷ Podobnie art. 3 ust. 1 lit. g) WE również nie może sam w sobie powodować powstania obowiązków prawnych ciążących na państwach członkowskich. Przepis ten ogranicza się bowiem do wskazania – jak już Trybunał miał sposobność to wyjaśnić – celu, który jednak powinien zostać sprecyzowany w innych postanowieniach traktatu,

w szczególności postanowieniach dotyczących reguł konkurencji (zob. podobnie wyrok z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 *Nederlandsche banden-Industrie-Michelin* przeciwko Komisji, Rec. s. 3461, pkt 29; ww. wyrok w sprawie *Alsthom Atlantique*, pkt 10).

- 48 Ponadto należy stwierdzić, że wskazówki zawarte w postanowieniu odsyłającym nie pozwalają Trybunałowi na wyraźne wskazanie postanowień traktatu dotyczących reguł konkurencji, których wykładnia byłaby użyteczna dla rozwiązania sporu przed sądem krajowym.
- 49 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że art. 2 WE, art. 3 ust. 1 lit. g) WE i art. 4 ust. 1 WE nie stoją na przeszkodzie takiej wykładni art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy, zgodnie z którą państwa członkowskie mogą przyjąć uregulowanie krajowe zezwalające na kontrolę sądową nieuczciwego charakteru warunków umowy dotyczących określenia głównego przedmiotu umowy lub relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczanych w zamian towarów lub usług, nawet jeżeli warunki te są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

W przedmiocie kosztów

- 50 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, takiemu jak będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, które zezwala na kontrolę sądową nieuczciwego charakteru warunków umowy dotyczących określenia głównego przedmiotu umowy lub relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, nawet jeżeli warunki te są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.**
- 2) **Artykuł 2 WE, art. 3 ust. 1 lit. g) WE i art. 4 ust. 1 WE nie stoją na przeszkodzie takiej wykładni art. 4 ust. 2 i art. 8 dyrektywy 93/13, zgodnie z którą państwa członkowskie mogą przyjąć uregulowanie krajowe zezwalające na kontrolę sądową nieuczciwego charakteru warunków umowy dotyczących określenia głównego przedmiotu umowy lub relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczanych w zamian towarów lub usług, nawet jeżeli warunki te są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.**

Podpisy